

Przeracki, Jerzy

Statut cechu szewców Nowego Miasta Braniewa z 1421 roku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 337-348

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Przeracki

STATUT CECHU SZEWCÓW NOWEGO MIASTA BRANIEWA Z 1421 ROKU

Sredniowieczne rzemiosło miejskie spotyka się z dużym zainteresowaniem badaczy dziejów miast. Najlepiej znany wytwórczość takich wielkich miast polskich, jak Kraków, Wrocław, Gdańsk, Toruń czy Elbląg¹. Znacznie mniej natomiast wiemy o rzemiośle mniejszych ośrodków, w przypadku zaś miast warmińskich sytuacja pod tym względem przedstawia się zupełnie niezadowolająco².

Szczególnie istotne dla procesu poznania początków i znaczenia jakiegoś rzemiosła w danym ośrodku są źródła normatywne, regulujące całokształt stosunków społeczno-ekonomicznych w obrębie grupy ludzi, wykonujących to samo rzemiosło. Normatywy te nosiły nazwę wilkierzy czyli statutów cechowych, a prawo wydawania ich posiadała rada danego miasta lub jego właściciel czy też zwierzchnik feudalny, na którego obszarze znajdowało się to municypium.

1 Np. W. Chotkowski, *Rzemiosła i cechy krakowskie w XV wieku*, Kraków 1891 oraz Z. Bocheński, *Krakowski cech mieczników*, Kraków 1937; B. Mendl, *Breslau zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Eine statistische Studie nach dem Steuerbuche von 1403*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, Bd. 36, 1929, ss. 154—185 oraz R. Heck, *Struktura społeczna średniowiecznego Wrocławia na przełomie XIV/XV wieku*, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*, 1952, ss. 57—94; T. Hirsch, *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Leipzig 1858; M. Bogucka, *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV—XVII w.*, Warszawa 1962 oraz I. Rembowska, *Gdańsk i cechy zlotników od XIV do końca XVIII w.*, w: *Studia i materiały do dziejów Gdańska*, pod red. E. Cieślaka, t. 4, Gdańsk 1971; S. Herbst, *Toruńskie cechy rzemieślnicze. Zarys przeszłości*, Toruń 1933; A. Czacharowski, *Ze studiów nad strukturą społeczną mieszczaństwa toruńskiego na przełomie XIV/XV w.*, *Acta Universitatis Nicolae Copernici*, Historia IX, 1973, ss. 89—97; T. Jasiński, *Rzemiosła kowalskie średniowiecznego Torunia*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, R. 23, 1975, nr 2, ss. 225—235; tenże, *Rozwój toruńskich rzemiosł odlewniczych w świetle uchwał stanów i miast pruskich*, *Rocznik Toruński*, R. 10, 1975, ss. 313—331 oraz tenże, *Rozwój zlotnictwa toruńskiego do końca XV w.*, *AUNC*, Historia XI, 1977, ss. 33—52; A. Matz, *Die Zünfte der Stadt Elbing bis zum Einzug der Schweden 1626*, *Elbinger Jahrbuch*, Bd. 1, 1919/1920, ss. 43—94.

2 Np.: G[eorg] Matern, *Geschichte des Handwerks in Rössel*, *Festschrift zum 350jährigen Jubiläumsfeier der Innungen in Rössel am 23. Juni 1929*, (Rössel 1929) oraz H. Grimme, *Ein Protokollbuch des Löblichen Gewerks der Kuch- und Loosbecker in Heilsberg*, *Ermland, mein Heimatland*, 1942, Nr 5. Informacje dotyczące rzemiosła w miastach warmińskich można znaleźć także w niemieckich i polskich monografiach miast oraz b. powiatów, jednakże problem struktury gospodarczej i społecznej miast warmińskich nie został dotąd prawie zupełnie opracowany pomimo tego, że większość źródeł do tego zagadnienia z okresu średniowiecza już opublikowano. Źródła do dziejów rzemiosła na Warmii omówił G. Matern, *Die Quellen zur Geschichte des Handwerks im Ermland*, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, Bd. 17, 1910, ss. 219—226.

Treść statutów cechowych badano już od końca XIX stulecia³, a ostatnio zainteresowano się także statutami związków czeladniczych, istniejących w niektórych miastach polskich⁴.

Statuty kilku cechów największego miasta warmińskiego — Starego Miasta Braniewa — zostały opublikowane w warmińskim kodeksie dyplomatycznym, doprowadzonym do roku 1435⁵. Wilkierze cechowe z innych municypiów warmińskich, pochodzące przeważnie z wieku XVI, rozsiiane są w formie odpisów po różnych księgach w Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie⁶.

Oprócz odpisów wilkierzy cechowych, w Archiwum tym odnaleziono oryginał statutu cechu szewców Nowego Miasta Braniewa, pochodzący z 1421 roku, a nadany temu cechowi przez tamtejszą radę miejską za zgodą biskupa warmińskiego Jana Abeziera⁷.

Statutu tego nie opublikowano w warmińskim kodeksie dyplomatycznym, a także nie uwzględniono go ani w pracy o historii cechów braniewskich do 1772 roku, ani w monografii Franza Buchholza, poświęconej dziejom miasta⁸.

3 Zob. np. A. Mańkowski, *Ustawy lubawskiego cechu szewskiego z r. 1684*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. 4, 1917, nr 1, ss. 10—15 oraz F. Schultz, *Die Stadt Kulm im Mittelalter*, Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins, H. 23, 1888, s. 1—251 (znajdujemy tu m.in. teksty średniowiecznych statutów cechowych miasta Chelmana). Dla miast niemieckich por. np. artykuły w pracy *Städtische Mittelschichten*, Protokoll der VIII. Arbeitstagung des Arbeitskreises für südwestdeutsche Stadtgeschichtsforschung Biberach 14.—16. November 1969, hrsg. von E. Maschke und J. Sydow, Stuttgart 1972.

4 Zob. J. Wyrozumski, *Związki czeladnicze w Polsce średniowiecznej*, Przegląd Historyczny (dalej PH), t. 68, 1977, z. 1, ss. 1—15.

5 Zob. *Coder diplomaticus Warmtensis* (dalej CDW), Bd. 3, hrsg. von C. P. Woelky, Braunsberg und Leipzig 1874, Nr 176, ss. 139—140: wilkierz rzeźników Starego Miasta Braniewa z 11 XI 1384; ibidem, Nr 178, ss. 141—142: wilkierz tamtejszych krawców z około 1384 roku; ibidem, Nr 181, ss. 143—146: wilkierz tamtejszych szewców z 2 IV 1385 oraz CDW, Bd. 4, hrsg. von V. Röhrich, F. Liedtke und H. Schmauch, Braunsberg 1935, Nr 188, ss. 234—236: wilkierz kuśnierzy Starego Miasta Braniewa z 2 V 1427.

6 Zob. Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Biskupie (dalej ADWO, AB), A 2, gdzie znajdują się odpisy nadanych przez biskupów Tidemana Gisego i Stanisława Hozjusza następujących wilkierzy cechowych: szewców lidzbarskich, orneckich, barczewskich i jeziorańskich, krawców, piekarzy i sukienników lidzbarskich, kowali i piekarzy orneckich, kuśnierzy reszelskich i czapników wszystkich miast Warmii; A 3 — odpisy wilkierzy nadanych przez biskupa Marcina Kromera wszystkim i czapnikom, kołodziejom, kuśnierzom i tkaczom Inu z Lidzbarka Warmińskiego, kuśnierzom orneckim, dobrmiejskim i barczewskim, kowalom, kołodziejom i garncarzom reszelskim, kowalom jeziorańskim i siodlarzom wszystkich miast warmińskich; A 4 — odpis statutu cechowego nadanego przez Kromera kowalom lidzbarskich oraz A 9, gdzie znajdują się odpisy wilkierzy cechowych, wystawionych przez biskupa Szymona Rudnickiego szewcom biskupieckim i garncarzom orneckim.

W tym miejscu autor pragnie serdecznie podziękować pracowniczce Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, s. Gabrieli Janinie Meissnerównie, która zawsze chętnie służy swoją nieocenioną pomocą, rozległą wiedzą i gruntowną znajomością zasobu Archiwum, dzięki czemu także znalezienie statutów cechowych zawartych w różnych rękopisach nie sprawiło większych trudności.

7 ADWO, AB, Ee 91. W archiwum tym pod sygnaturą AB, Ee 92 znajduje się też siedemnastowieczny odpis tego dokumentu. Ponadto pod sygnaturą AB, Ee 111 znajduje się (zachowany tylko w połowie) fragment odpisu tego źródła z pierwszej połowy XVIII stulecia, a w księdze pochodzącej z Archiwum Kapituły (sygnatura Ab 6, ss. 233—235) zapisano łacińskie tłumaczenie publikowanego tutaj statutu dokonane przy potwierdzeniu go przez biskupa Kromera z 18 sierpnia 1586 roku. Można też tutaj dodać, że pod sygnaturą AB, Ee 96 mamy przywilej biskupa Teodora Potockiego z 19 V 1721, potwierdzający umowę szewców i pantoflarzy Nowego Miasta Braniewa co do korzystania przez nich z młyna garbarskiego.

8 J. A. Lilienthal, *Die Fünfte in Braunsberg bis zum Jahre 1772*, Neue Preussische Pro-

Jest to jeszcze jeden przejaw mniejszego zainteresowania badaczy historią tak zwanych nowych miast, istniejących na terytorium państwa krzyżackiego.

Na początku lat pięćdziesiątych XIII wieku niedaleko ujścia rzeki Pasłęki zbudowano osadę. Przed rokiem 1254 otrzymała ona prawa miejskie od pierwszego biskupa warmińskiego, Anzelma, który obrał to miasto na stolicę swojej diecezji⁹. Powstanie Prusów położyło kres rozwojowi wspomnianej osady, a ponowna lokacja Braniewa nastąpiła w roku 1273. Nowy biskup warmiński, Henryk I Fleming, w 1284 roku nadał miastu przywilej prawa lubeckiego. W roku 1340 na skutek postępu kolonizacji wewnętrznej przeniesiono rezydencję biskupią do Ornety, a potem do Lidzbarka Warmińskiego.

Okolo 1342 roku biskup warmiński Herman z Pragi założył na prawym brzegu Pasłęki Nowe Miasto Braniewo¹⁰. Otrzymało ono również prawo lubeckie, ale z pewnymi ograniczeniami w zakresie sprawowania sądownictwa i administracji. Miało jednak charakter ośrodka przede wszystkim rzemieślniczo-rolniczego. W Nowym Mieście Braniewie zbudowano skromny ratusz i kościół. Miasto nie posiadało murów obronnych, a jedynie drewnianą palisadę. Rozplanowano je na obszarze wydłużonego czworoboku o wymiarach 300×150 m¹¹. W pół wieku po założeniu Nowego Miasta Braniewa, w 1394 roku, biskup warmiński Henryk Sorbom podjął próbę połączenia Starego i Nowego Miasta Braniewa w jedno municypium¹². Zamierzenie to okazało się

vinzial Blätter, 2. Folge, Bd. 10, 1865, ss. 219—250 oraz F. Buchholz, *Braunsberg im Wandel der Jahrhunderte*, Braunsberg 1934. Warto dodać, że rzemiosło szewskie niektórych miast posiada nawet osobne opracowania, np. G. Frh. von Flotw., *Das Schuhmacherhandwerk in seiner Entwicklung*, Festschrift zum 600jährigen Jubiläum der Schuhmacher — Innung München, München 1890.

9 CDW, Bd. 1, hrsg. von C. P. Woelky und J. M. Saage, Mainz 1860, Nr 31, ss. 61—64.

10 Zjawisko zakładania nowych miast przy ośrodkach już istniejących pojawiło się w państwie krzyżackim w XIII w., a nasiliło się w następnym stuleciu. Pierwszym eksperymentem Krzyżaków w tym kierunku było założenie w 1264 r. Nowego Miasta Torunia przy lokowanym już w 1233 r. Starym Mieście Torunia. Eksperyment ten można było chyba uznać za udany, skoro później przy Królewcu (1286) założono w 1300 r. nowe miasto — Lipnik, a w 1327 r. — Kripawę. Przy Elblągu (od 1237 r., a lokacja w 1246 r.) Nowe Miasto istniało od 1337 r., a dokument lokacyjny otrzymało ono w 1347 r. W Gdańsku (w latach 1261—1263, a przywilej prawa chełmińskiego w 1343 r.) obok Głównego Miasta, w 1377 r. założono Stare Miasto, a w 1380 r. Młode (Nowe) Miasto Gdańsk.

Ponadto nowe miasta powołano w państwie krzyżackim przy następujących ośrodkach: Reszlu (1337) w 1370 r.; Kętrzynie (1357) istniało od ok. 1370 r., a lokację otrzymało w 1378 r.; Olsztynie (1353) w 1378 r. i przy Bartoszczech (1332) w 1432 r. (jest to data pierwszej wzmianki źródłowej o tamtejszym nowym mieście).

Faktu zakładania przez Zakon nowych miast nie sposób tłumaczyć tylko i wyłącznie polityką dążenia do osłabienia pozycji większych miast pruskich. Takie posunięcia były wynikiem wzrostu zapotrzebowania na wytwory rzemiosła i umacniania się wymiany towarowej na danym terenie. Dopiero w takich warunkach społeczno-gospodarczych, w tym samym regionie mogły powstać tuż obok siebie dwa lub nawet trzy ośrodki miejskie. W tym kontekście zakładanie nowych miast stanowi niewątpliwie dowód rozwoju gospodarczego państwa krzyżackiego w XIV w. Rozwój ten trwał do początku XV stulecia, a kres położyła mu m.in. wielka wojna polsko-krzyżacka z lat 1409—1411. Szerzej na ten temat zob. B. Geremek, *Ze studiów nad stosunkami gospodarczymi między miastem a wieś w Prusach Krzyżackich w pierwszej połowie XV wieku*, PH, t. 47, 1956, z. 1, ss. 48 nn. oraz tenże, *Problemy siły roboczej w Prusach w pierwszej połowie XV wieku*, PH, t. 48, 1957, z. 2, ss. 195 nn.

11 M. Biskup, *Rozwój przestrzenny miasta Braniewa*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1959, nr 1, s. 16.

12 CDW, Bd. 3, Nr 286, ss. 261—264.

nierealne wskutek ostrego sprzeciwu mieszkańców Starego Miasta; którzy z nikim nie chcieli dzielić się swoimi szerokimi uprawnieniami. Ostatecznie, w 1398 roku, biskup zrezygnował z tych planów i potwierdził odrębność młodszego ośrodka braniewskiego¹³.

Nowe Miasto Braniewo miało, jak już wspomniano, charakter ośrodka przede wszystkim rzemieślniczego. Zaspokajało one lokalne potrzeby na wyroby rzemieślnicze i w tym wąskim zakresie spełniało także funkcje handlowe. Wielki handel tranzytowy był natomiast domeną starszego i prężniejszego municypium braniewskiego.

Jedną z charakterystycznych cech średniowiecza był korporacjonizm. Jego przejawem na polu wytwórczości rzemieślniczej było łączenie się specjalistów pewnych określonych branż i zawodów w cechy. Cechy rzemieślnicze miały bronić interesów ludzi w nich zrzeszonych, a także dbać o wysoki poziom miejscowego rękodziela. Prawa i obowiązki członków cechu określały wilkierze. Regulowały one także problemy zaopatrzenia rzemieślników w surowce, zagadnienia związane z produkcją i zbytem wyrobów. Cech organizował również życie towarzyskie swoich członków, stanowił organizację wzajemnej pomocy, występował też jako bractwo religijne (w kościele parafialnym posiadał swoją kaplicę lub ołtarz), a w czasie oblężenia miasta jako oddział zbrojny, mający za zadanie obronę określonego odcinka murów i fortyfikacji miejskich. Ważnym zadaniem cechu była organizacja procesu nauczania rzemiosła.

Wszystkie te zadania i funkcje średniowiecznego cechu znalazły swoje doskonałe odzwierciedlenie w publikowanym tutaj statucie cechowym szewców Nowego Miasta Braniewa. Ponieważ tekst tego dokumentu zamieszczono również w tłumaczeniu, dokładne omawianie kolejnych artykułów statutu nie wydaje się konieczne.

Porównując przedstawiony tu statut cechowy z wcześniejszym o 36 lat wilkierzem cechu szewców Starego Miasta Braniewa można zauważyć, iż wymagania, stawiane w statucie z 1421 roku kandydatom na mistrzów szewskich w Nowym Mieście Braniewie, były chyba wyższe, bardziej wygórowane i dokładniej określone, niż miało to miejsce w statucie z 1385 roku. Fakt ten jest dowodem postępującego procesu zamykania się cechów w XV wieku. Postanowienia statutu z 1421 roku świadczą również o konkurencji ekonomicznej dwóch miast braniewskich, a ponadto o coraz skuteczniejszym utrudnianiu awansu zawodowego czeladników. Sytuacja ich w XVI wieku pogorszyła się jeszcze bardziej, jak dowodzi tego łaćnińskie tłumaczenie omawianego statutu, dokonane w 1586 roku przy potwierdzeniu jego artykułów przez biskupa Marcina Kromera. Z tego potwierdzenia wynika, że wilkierz z 1421 roku obowiązywał szewców Nowego Miasta Braniewa również w końcu XVI stulecia, chociaż biskup Kromer wprowadził doń znaczne obostrzenia i utrudnienia na — i tak już niełatwej — drodze czeladników do mistrzostwa (zob. niżej łaćniński tekst statutu).

W przygotowaniu tekstu dokumentu do druku, wobec braku szczegółowej instrukcji wydawniczej dla niemieckich źródeł średniowiecznych¹⁴, oparto się

13 Ibidem, Nr 332, ss. 302—305.

14 Istniejące instrukcje wydawnicze, takie jak: *Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych*, Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności, seria 2, t. 2 (ogólnego zbioru t. 14), Kraków 1930 oraz A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawni-*

na założeniach edytorskich stosowanych w znanym wydawnictwie Karola Górskiego i Mariana Biskupa *Akta Stanów Prus Królewskich*¹⁵. Pisownie tekstu, wobec dużej różnorodności, wynikającej z braku ustalonych w średniowieczu norm, pozostawiono w zasadzie nie zmienioną. Wprowadzono tylko nieliczne uproszczenia:

a) nie uwzględniono potrójnych spółgłosek oraz podwójnych spółgłosek na początku wyrazów (również występujące na początku wyrazów „sz” pisano jako „s”),

b) „u” i „v” pisano fonetycznie,

c) „w” pozostawiono tylko wtedy, gdy tekst jest czytelny mimo występowania tej litery (np. przy zbiegu spółgłosek, zamiast „zcuw” pisano „zcu”),

d) jako „i” pisano występujące w dokumencie „j”,

e) dla uzyskania lepszej czytelności tekstu, stosowano interpunkcję według zasad obowiązujących obecnie, ujednolicono również łączne i rozdzielne pisanie niektórych wyrazów, kierując się zasadami dzisiejszej pisowni,

f) duże litery zachowano tylko dla imion własnych,

g) występujące w tekście cyfry rzymskie zastąpiono w druku cyframi arabskimi.

Przygotowując do druku zamieszczony tutaj dokument, porównywano jego treść ze sporządzonym w XVII wieku odpisem tego statutu¹⁶.

30 marca 1421

STATUT CECHU SZEWCÓW NOWEGO MIASTA BRANIEWA *

Oryg.: Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Biskupie, Ee 91. Dokument pergaminowy, poczwórnie złożony, wymiary 33×45 cm (po złożeniu 14,5×18 cm). Pismo gotyckie, czytelne, atrament koloru brązowego. U dołu karty wycięcie na pieczęć o wymiarach 1,8×4 cm (w największym miejscu). Pieczęci brak. Pod tekstem statutu sygnatura archiwalna „Ee Nro. 91.” oraz dwie prostokątne pieczętki wyciśnięte w czarnym tuszu z napisami: „Archiv. Eppale. Warm. Frauenburgi.” oraz „ARCHIWUM Diecezji Warmińskiej w Olsztynie”. In dorso: „Verschreibung der Lohmihl”, a poniżej tego tytułu 1/3 karty zapisana, jednakże z powodu zatarcia tekst nieczytelny.

Wysentlich sey allenn unnd vor idermenniglichenn, dy dieszen briff sehen, horenn ader leszenn, das wyr burgermeyster unnd rathmanne der

czef dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w., Studia Źródłoznawcze, t. 1, Warszawa 1957, jako dotyczące przeważnie tekstów łacińskich, miały znaczenie tylko pomocnicze (podobnie jak M. Friedberg, *Wydawanie drukiem źródeł archiwalnych*, Warszawa 1964).

¹⁵ *Akta Stanów Prus Królewskich*, wyd. K. Górski i M. Biskup, t. 1, Fontes, t. 41, Toruń 1955.

¹⁶ For. przypis 7. ADWO, AB, Ee 92 (6 złożonych kart pergaminowych, z których zapisano 4 1/2 karty; wymiary 18,4×24,8 cm). W tym siedemnastowiecznym odpisie znajdują się wszystkie artykuły zawarte w oryginale (co prawda ułożono je miejscami w nieco innej kolejności), a nawet zapisano tam jeden artykuł, którego nie ma w oryginalnym tekście statutu.

* Autor serdecznie dziękuje Panu Profesorowi Antoniemu Czacharowskiemu za cenne wskazówki i pomoc w przygotowaniu tego statutu do druku, a Panu Profesorowi Marianowi Biskupowi za wnikliwe i życzliwe uwagi recenzyjne.

Neuenstadt Braunsbergk mith rothe, wissenn unnd willenn unszers gnedigen herrenn, herrn Iohanszen Abeczier, vonn Gottis genodenn bischoffe zcu Erm-landnt, gegebenn unnd vorlienn habenn, den schumachern uff der Neuenstadt dieszenn kegenwertigenn brieff mith denn nochgeschribenen artickelnn inn ihrem wercke zcu haldenn unnd nicht hoher zcurichtenn, denn diese nochgeschribene artickel auszweyszenn und mittebringen.

(1) Item ins irste sol keynn geszelle dasz werck heyschenn, her habe denne zcu vor eyenn iar yn unszer stadt bey eynem meyster gearbeyt.

(2) Unnd welch mann dasz werck begert zcu gewynnen unnd die kompaney dorinn zcusammen gehnn, der sal der kompaney geben 2 schott unnd sal hollen gutte brieffe, ob her das werck mith wyrdickeyt besiczenn moege unnd sal auch burge seczen; dasz her volnfarenn moege, volnfert her denne mith dem brieffe.

(3)^a So sol her machen 4 par werck schu, als im wercke eyenn recht ist, unnd sal eyne haut keuffen zcu machen, zcu schneyden und die schuch do- von in desz eldistenn werckmeysters hause machen, unnd wan dasz leder zcu follet ist, sal her denn brudernn wasz zum truncke gebenn; deszgleichen wan her geschnitten hat und dieweylle her arbeyt, sol her denn brudern geben so vil bier, als sy trincken mogen und sol die schu vor demm wercke bewey- szenn; ob her domith volnfaren moege, volnfert her danne. So sol her geben den brudern eyne molzeit unnd der kompaney 1 1/2 margk und 2 pfunt wachs zum seelgerethe.

(4) So sal im danne der eldiste werckmeister dasz werck vorlangen unnd sol gehorsam seyn dem eldisten werckmeister, wo her inn sendet durch desz werckes nothdurfft; unnd weme der werckmeister verbott, der sal kommen bey 6 pfennigen, also fachen her dasz gebott vorsiczit, so gebricht her 6 den.

(5) Auch sal keyner wegkgehnn ane orlob, wen dasz werck zcusammen ist.

(6) Auch sal der iungste der kompaney schencken, wenne das werck zcusammen ist.

(7) Vort wen die kompaney zcusammen trinckett, so sol keyner denn andern vorczornenn, esz sey man ader weyb, bey 1/2 tonne bir.

(8) Auch sal keynner den andern vorhindern an kauffe, an miete ader an seym gesinde, bey 1/2 tonne byr.

(9) Auch welch meyster desz wercks heymlickeit 3 stunden im iare meldet, der sal des wercks nicht mehr wirdigk sein.

(10) Auch sal keiner kauffschlagen, koppeln ^bader wetten^b den andern manen, wen dasz werck zcusammen ist, bey 1/2 tonne byr.

(11) Auch welch burger wyl lossen schu machen von seynem eygenen leder, der mag solchs thun in seym eygenen hause, aber in eynes meysters hause.

(12) Auch sal kein meyster den gesellen geczeu leien ader hulffe thun, die uff dem lande schu machen, bey 1/2 tonne birs.

^a W odpiste z XVII w. artykuł ten rozpoczyna się w sposób następujący: *Welcher nicht schusters sohn ist, der soll ins werck heyrahten unndt schusters tochter greyen, hernacher soll er machen 4 werck schue, als im werck etne recht ist — —.*

^{b-b} Te dwa wyraża występują w dokumencie w odwrotnej kolejności.

(13) Auch sal keyner in diszer stadt freyheit schu machenn, her habe denne dasz werck bey desz wercks broche.

(14) Auch sol keyner baussen schu keuffen und haben sie hie fele, bey 1/2 tonne bir.

(15) Auch sal keyner unczuchtig seyn, wenne dasz werck zcusamne ist, bey 1/2 tonne birs.

(16) Auch sal keyner dem andernn eczwas uberreden, do her ihn nicht mithe magk uberwinden, bey 1/2 tonne byr.

(17) Auch welch meyster wil eyn lehrknecht seczenn, der sol denn anderen zcusagen unnd der kompaney geben 5 schott [unnd] 1 pfunt wachs.

(18) Auch sal kein meister keyn lerknecht seczenn, her wysse, dan das her des wercks wirdig sey.

(19) Auch welchs meisters sonn seyn hantwerck in unszerem wercke lernet, der sal unszer werck frey haben, sunder dasz her gebe der kompaney 2 schott unnd 1 1/2 pfunt wachs zcum selgerethe und sey fort der iungste alzo eyn ander geweszen ist.

(20)^c Auch mag eyn iczlicher meyster in unszerem wercke gerben zcu seyner notdurft.

(21) Auch sol kein gerber der schumacher leder beschneiden uber die gewonheit des landes, als die flechten stirnen abezuschneiden und nicht forder.

(22) Auch sol keyn meister in unszerem wercke leder keuffen uff dem fuhe.

(23) Vort mer styrbet imant in unserm wercke, der Gottis leichnam nimpt, so sol eyn iczlich bruder kommen zcu der vigilien bey 6 den., und des morgens, wen das andermol zcur messe leuttet, binnen dem rynsteyne bey 6 den., bey der leiche inner kirche bei 6 den., beim grabe bey 6 den.

(24) Auch stirbet eyn kinth in unszerem wercke, so sol ein iderman sein des morgens, wen man das andermol zcur messe leuttet, binnen dem rynstene und inner kirchen, bey dem grabe, bey der vorgeschribenen busse.

(25) Vort mer wer nechst dem iungsten ist, der sol des wercks lichte warten und entzunden zcu rechter zzeit, alzo fachen her das vorseumet, so bricht her 6 den.

(26) Vort mer, ob imandt ausz unszerem wercke mit vorsacze ader freulich nicht wolde halden disze vorgeschribenen artickel, der sal eynem idermanne ausz unszerem wercke bezundern bessern des wercks broche.

(27) Item wer eynen begraben lest, der Gottis leichnam entpfangen, sol den brudern geben 4 schott und von eynem kinde 2 schott.

(28) Auch dasz die schumacher inner Neustadt alzo in irem wercke halden mit keuffen und vorkeuffen, alzo die schumacher inner Aldenstath in ihrem wercke halden. Solche obenanzeigeitte broche und gelt ist alles an guttem gelde gerechen.

Des alles zcu eyner gutten und vesten, ewigen bestetigunge diszer obenannten artickel haben wir obengenanten burgermeister und rothmanne

^c Przed tym artykułem w siedemnastowiecznym odpisie występuje artykuł, którego brak w oryginalnym statucie. Brzmi on następująco: Kein gerber soll kauffen mit den schuemacheren auff dem marckte oder privat örhteren (Zaden garbarz nie powtńnien handlować [skóra] z szewcami na rynku [a więc w miejscu publicznym] ani w miejscach prywatnych).

unszerer stadt insigil unzen wissentlich lossen anhengen, welcher gesigelt ist und gegeben noch Gottis geburt MCCCCXXI^o in mondem Aprillis an der dominica Quasimodogeniti [30 III 1421].

[Dopisek inną ręką pod tekstem dokumentu]

Es sollen alle artickel in diesem brieffe vorfasst allewege stehen zun verwandelung und pektenisz eines erbaren radts, so offt es innen nutz und bekaente divillet sein.

LACIŃSKI TEKST STATUTU *

ZaciŃskie tłumaczenie niemieckiego tekstu statutu szweców Nowego Miasta Braniewa z 30 III 1421 — kopia: Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Kapituły, Ab 6, ss. 233—235. Składka kompletna, papierowa, dwukartkowa, wymiary 20,5×29,7 cm, ostatnia strona nie zapisana. Pismo humanistyczne, czytelne, atrament koloru ciemnoniebieskiego.

[s 233] Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, aut in futurum quomodolibet interesse poterit, oblatum nobis esse libellum vulgo rolla dicta inscripturae iere maculatae antecessorum nostrorum a contuberniis sutorum tam Novae, quam etiam Veteris Civitatis Brunsbergensis, humillime supplicantes, ut easdem rollas iuxta articulos infra specificatos autoritate nostrae ratificare dignaremur. Nos attendentes tam articulos, quam etiam confirmationem nihil dissentaneum in se continere, iustae memoratae tam Novae, quam Veteris Civitatis Brunsbergensis supplicationi benigne annuendum, confirmationemque dictam ratificandam esse duximus, uti quidem annuimus et ratificamus per praesentes. Quorum supradictarum rollarum tenor est iste.

(1) Imprimis nullus sodalis potest contubernii nostri particeps esse, qui non est sutoris istius contubernii filius, nisi duxerit in uxorem filiam sutorum, aut laboraverit antea in nostra civitate per annum apud aliquem magistrum.

(2) Et quinam desiderat esse in nostro contubernio vel compania, debet 5^a in cistulam deponere solidos, et debet habere literas bonas, utrum dignus contubernii nostri et cum honore possidere poterit, testes etiam constituere debet, quod honeste artificium edidicerit et natus fuerit.

(3) Post ostensas literas debet perficere 4 calceas, quales ipsis decet, et corium emere ad perficiendum et excindendum calceos tales in domo magistri istius contubernii, et quando rescindit corium, debet fratribus dare ad bibendum; similiter, quo tempore laborat debet fratribus dare cerevisiam, quantum ebibere possint et debet coram officibus istius contubernii ostendere, utrum bene excidit et laboraverit, si bene cum illis calceis procedit, debet fratribus dare prandium et companiae 2^b marcas et 2 libras cereae pro animabus defunctis.

(4) Tunc debet senior magister officii istius suscipere in contubernium et debet obedire senioribus magistris, quoniam ipsum mittunt in negotiis officii nostri, et quando senior officii nostri inhibet convenire, tunc quislibet convenire debet, sub poena 6 grossos toties, quoties abfuerit, 6 grossos ipsi dandi sunt.

(5) Etiam nullus abire debet sine scitu, quando conventus adest.

(6) Etiam iunior magister nostri contubernii cerevisiam infundere et aliis inservire debet in conventu illorum.

(7) Quando bibunt, nullus contendere aut irasci debet, sitque vir aut [s 234] foemina, sub poena tunnae^c cerevisiae.

(8) Etiam nullus alterum debet impedire in mercaturis, conductis aut in famulis suis, sub poena tunnae cerevisiae.

(9) Etiam quisnam magister secreta istius officii spargit, indignus erit officio nostro.

(10) Etiam nullus debet mercaturas exercere, decipere, certare aut unus ab altero debitum exigere, quando conveniunt sub poena tunnae cerevisiae 1.

* Tekst przygotowany do druku zgodnie z zasadami, jakie zaleca „Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku”, opr. K. Lepszy, Wrocław 1953.

^a W oryginalne statutu: 2 szkojce, a więc tyle samo.

^b W oryginalne wiłkierza: 1 1/2 grzywny.

^c W oryginalne statutu kara ta wynosi w tym artykule i w następnych tylko 1/2 beczki piwa.

Statut cechu szewców Nowego Miasta Braniewa z dnia 30 marca 1421 roku (ADWO, AB, sygn. Ee 91)

W imieniu cehu szewców Nowego Miasta Braniewa, w obecności wszystkich szewców, postanowiono, że każdy szewc ma prawo wykonywać swój zawód w sposób wolny, bez żadnych ograniczeń, z wyjątkiem tych, które dotyczą bezpieczeństwa i dobra publicznego. Każdy szewc ma prawo nabywać nieruchomości i innych dóbr, a także dzierżawić je. Każdy szewc ma prawo być wybrany do cehy i pełnić funkcje cehowe. Każdy szewc ma prawo być wybrany do rady miejskiej i pełnić funkcje radne. Każdy szewc ma prawo być wybrany do sądu i pełnić funkcje sędziowskie. Każdy szewc ma prawo być wybrany do urzędu i pełnić funkcje urzędnicze. Każdy szewc ma prawo być wybrany do wojska i pełnić funkcje wojskowe. Każdy szewc ma prawo być wybrany do kościoła i pełnić funkcje kościelne. Każdy szewc ma prawo być wybrany do szkoły i pełnić funkcje nauczycielskie. Każdy szewc ma prawo być wybrany do urzędu i pełnić funkcje urzędnicze. Każdy szewc ma prawo być wybrany do wojska i pełnić funkcje wojskowe. Każdy szewc ma prawo być wybrany do kościoła i pełnić funkcje kościelne. Każdy szewc ma prawo być wybrany do szkoły i pełnić funkcje nauczycielskie.

1421
Marszałek
1421

Statut cechu szewców Nowego Miasta Braniewa z dnia 30 marca 1421 roku (ADWO, AB, sygn. Ee 91)

XXIV.

Der in dieser Stadt anwesende alle Jahre macht
Er habe dann das Recht der Herrschaft zu sein.

XXV.

Der Herr soll Lauffen mit der Schuttmacheren mit dem
Knecht der innat sein.

XXVI.

Es soll auch ein irglichen Schuttmacheren sein
in der Stadt.

Der Herr Schuttmacheren soll die Herrschaft
Lauffen mit dem Knecht der innat sein.
Und der Herr soll die Herrschaft machen.

(11) Etiam quisnam civis calceos sibi perficere inhibet de corio proprio, is potest facere in suo proprio domo, aut in aliena istius opificii domo.

(12) Etiam nullus magister accommodare debet sodalibus instrumenta aut adjuvare, qui extra civitatem laborant, sub poena 1 tonnae cerevisiae.

(13) Etiam nullus in his nominatis civitatibus libertatem habere, debet calceos parandi, nisi sit particeps contubernii nostri, sub poena illius.

(14) Insuper nullus calceos emere debet extra civitatem et vendere, sub poena 1 tunnae cerevisiae.

(15) Etiam nullus inhoneste se in conventu nostro gerere debet, sub poena tunnae cerevisiae.

(16) Etiam nullus alteri persuadere oportet, quod evincere non potest, sub poena tunnae cerevisiae.

(17) Interèa quisnam magister puerum ad discendum opificii nostri suscipere vult, ipse aliis promittere debet, et dare companiae 13 1/2^d solidos et libram cerae.

(18) Etiam nullus magister puerum suscipere debet, nisi ipsi constet, quod honeste sit natus et dignus opificii.

(19) Etiam quisnam filius sutoris nostri contubernii adiscit opificium, libere ipsi conceditur ea conditione, ut companiae det 5 solidos et 2^e libras cerae ad altare nostrum et sit etiam iunior, uti alter fuit.

(20) Etiam quilibet magister opificii nostri potest sibi corium praeparare pro sua necessitate.

(21) Etiam nullus coriarius coria circumscindere debet supra consuetudinem regionis, uti frontem, lumbos et coxendices abscindunt.

(22) Etiam nullus coria emere debet non mactatis pecoribus.

(23) Moritur aliquis in nostro contubernio, qui Sacramentum Eucharistiae percipit, quislibet frater vigiliis in templo adesse debet, sub poena 6 denariorum et matutino tempore, quando secunda vice pulsatur ad sacrum adesse, sub poena [s. 235] 6 denariorum, ad funus in templo, sub poena 6 denariorum, quando sepeliunt, sub poena 6 denariorum.

(24) Etiam moritur infans in contubernio nostro, quislibet adesse debet, quando secunda vice mane pulsatur ad sacrum in templo et ad funus, sub poena suprascripti debiti et poenitentiae.

(25) Insuper secundus ante iuniorem factus magister ad candelas in templo opificii istius attendere debet et accendere necessario tempore, quoties hoc intermittit, dandi sunt 6 danarii.

(26) Si ulterius aliquis in nostro contubernio hos suprascriptos articulos non tenere et pertinaciter iis resistere vellet, tunc poenas luere debet iuxta recognitionem fratrum contubernii nostri.

(27) Item quis aliquem terrae mandare permittit, qui Sacramentum Eucharistiae percepit, debet fratribus dare 4 solidos, et de puero 2 solidos.

(28) Etiam, ut sutores Novae Civitatis sic in contubernio teneant cum emptis, rebusque venditis sicut sutores in Antiqua Civitate opificii illius. Tales supranominatae poenae bonis pecuniis deponendae et numerandae sunt. Confirmationem istam supradictorum articularum propria manu subscripsimus et sigillo nostro muniri mandavimus. Datum in castro Hellsbergensi¹ anno Nativitatis Christi M CCCC XXI mense aprilis 2 dominica quasi modo geniti [30 III 1421].

Joannes Abezier
Episcopus Varmiensis

L[ocus] S[igilli]

Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, oblatum nobis esse privilegium tam Novae, quam Veteris Civitatis Brunsbergensis contubernii eiusdem sutorum, supplicatumque nobis, ut idem approbare et confirmare dignaremur. Nos attendentes supplicationi utriusque contubernii fin praefato^f privilegio nihil contrarium in se continere in omnibus punctis, clausulis et articulis approbandum et confirmandum esse duximus, guemadmodum approbamus et confirmamus per tenorem praesentium. In cuius rei evidentes testimonium praesentes manu nostra subscriptas. Datum Hellsbergae, die 18 augusti anno 1586 [18 VIII 1586].

Martinus Cromer
Episcopus Varmiensis

L[ocus] S[igilli]

^d W oryginalne wtkierza: 5 szkojćów, czyli 12 1/2 solidów.

^e W oryginalne statutu: 1 1/2 funta wosku.

^f—f Te dwa wyrazy zostały w tekście przedstawione.

¹ Lidzbark Warmiński.

[TŁUMACZENIE ORYGINAŁU STATUTU]

Niech będzie wiadome wszystkim i każdemu [z osobna], [tym], którzy będą widzieć, słyszeć lub czytać ten dokument, że my, burmistrz i rajcy Nowego Miasta Braniewa daliśmy i nadaliliśmy za radą i wiedzą, i wolą naszego czcigodnego pana, pana Jana Abeziera, z Bożej łaski biskupa Warmii, szewcom z Nowego Miasta [Braniewa] obecny dokument z niżej spisanyimi artykułami, których powinni w swoim cechu przestrzegać i nie czynić nic więcej, niż wypisane artykuły wykazują i przynoszą.

(1) Zatem po pierwsze żaden czeladnik nie powinien porzucać pracy, jeśli przedtem nie przepracował on roku w naszym mieście u jakiegoś mistrza.

(2) A który człowiek pragnie zdobyć zawód i wstąpić do cechu, ten powinien dać cechu-
wi 2 szkójce i powinien przedstawić list dobrego urodzenia, czy on może posiadać zawód z godnością i powinien także przedstawić poręczycieli; jeśli on może wykazać, niech to wykaże dokumentem.

(3) [Który nie jest synem szewca, ten powinien wżenić się w cech i pojąć za żonę córkę szewca, a następnie] powinien on zrobić 4 pary butów, jak to w rzemiośle prawem jest, i powinien kupić skórę i zrobić wycięcie [wzoru na buty], a ponadto buty zrobić z tego w domu starszego cechu i kiedy [resztki] skóry [pozostające po wycięciu wzoru] upadną [gdy skończy tę pracę], powinien on dać braciom [cechowym] coś do wypicia; tak samo, gdy będzie wycinał, a także tak długo, jak będzie pracował, powinien on dać braciom tyle piwa, ile oni mogą wypić i powinien pokazać przed cechem [wykonane] buty; jeśli on to może wykazać, niech to wykaże. Powinien on [także] dać braciom posiłek, a cechowi 1 1/2 grywny i 2 funty wosku na sprzęty i fundusz kościelny.

(4) Powinien być [pilnym] w tym, co [mu] starszy cechu do zrobienia da, i powinien być posłusznym starszemu cechu, gdy on go wyśle w związku z potrzebami cechu; a komu mistrz cechowy nakaze, [wówczas] powinien przyjść pod [karą] 6 denarów, a gdy omija on nakazy, wtedy traci on 6 denarów.

(5) Także żaden nie powinien udawać się w drogę bez zwolnienia, kiedy cech zbiera się.

(6) Także najmłodszy w cechu powinien szynkować [piwo], kiedy cech zbiera się.

(7) Kiedy cech razem pije, nie powinien nikt drugiego złościć, czy to będzie mężczyzna, czy kobieta, pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(8) Również żaden nie powinien przeskadzać drugiemu w zakupie [surowców], w dzierżawie [czynszu] lub [w zatrudnianiu] czeladzi pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(9) Także który mistrz [wykonuje] pracę po godzinie trzeciej [po południu] i [ktoś] o tym w ciągu roku doniesie [do cechu], ten dłużej nie powinien być godnym [przynależności do] cechu.

(10) Również nikt nie powinien targować się, łączyć się [w większe grupki] lub zakładać się [o coś] z innymi ludźmi podczas zebrania cechowego.

(11) Także jeśli któryś obywatel będzie życzył sobie zrobienia butów z własnej skóry, może to zrobić we własnym domu, albo w domu jakiegoś mistrza.

(12) Również żaden mistrz nie powinien pożyczać narzędzi czeladnikowi lub pomagać [tym], którzy wykonują buty na wsi pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(13) Także na wolniznie tego miasta nie powinien robić butów nikt, kto by chciał wykonywać tę pracę, nawet za opłatą [z tego tytułu na rzecz] cechu.

(14) Również nikt z zewnątrz [Spoza miasta] nie powinien kupować butów i mieć ich tu wiele [na sprzedaż w mieście] pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(15) Także żaden nie powinien [zachowywać się] nieprzyzwoicie podczas zebrań cechowych pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(16) Również nikt nie powinien namawiać drugiego do czegoś, czego on sam nie może wykonać, pod [karą] 1/2 beczki piwa.

(17) Także [jeśli] jakiś mistrz zechce przyjąć ucznia, wtedy powinien on innych poinformować [o tym], a cechowi [ma] dać 5 szkójce i 1 funt wosku.

(18) Również żaden mistrz nie powinien zatrudniać ucznia, jeśli nie będzie wiedział, że [ten] jest godnym [prawa przynależenia do] cechu.

(19) Także [jeśli] jakiś syn mistrza [chce] uczyć się swego rzemiosła w naszym cechu, ten powinien mieć wolny [bezpłatny] dostęp do naszego cechu, lecz da cechowi 2 szkójce i 1 1/2 funta wosku na sprzęty i fundusz kościelny i odtąd stanie się najmłodszym wśród innych.

(20) Również każdy mistrz z naszego cechu może garbować [skórę] na swoje potrzeby.

(21) Także żaden garbarz nie powinien kroić skóry szewców, poza zwyczajem krajowym, aby obcinać wszystkie sploty czołowe i nic ponadto.

(22) Również żaden mistrz z naszego cechu nie powinien kupować skóry okazynie [z padłych zwierząt].

(23) Jeśli w naszym cechu umrze ktoś, kto przyjął Ciało Pańskie, wtedy każdy brat [cechowy] powinien przyjść na wigilię [żałobną w przeddzień pogrzebu] pod [karą] 6 denarów, a rankiem gdy po raz drugi na mszę dzwonią [powinien być] przy krawężniku [pod domem żałoby] pod [karą] 6 denarów, [powinien być także] przy zwłokach w kościele pod [karą] 6 denarów i przy grobie pod [karą] 6 denarów.

(24) Również, gdy w naszym cechu umrze dziecko, wtedy każdy [brat cechowy] powinien być [obecny] rankiem, kiedy po raz drugi na mszę dzwonią, przy krawężniku [pod domem żałoby], w kościele i przy grobie, pod wyżej wymienioną karą.

(25) Ponadto, kto jest drugim z najmłodszych [w naszym cechu], ten powinien cechowi pilnować światła [przy ołtarzu] i zapalać [je] oraz gasić o właściwej porze, a jak często on te sprawy zaniedba, wtedy poniesie karę [w wysokości] 6 denarów.

(26) Poza tym, gdyby ktoś z naszego cechu z premedytacją albo złośliwie nie chciał przestrzegać tych wyżej wymienionych artykułów, ten powinien każdemu z naszego cechu w szczególności naprawić szkodę cechu.

(27) Zatem, kto pochowa kogoś, kto przyjął Ciało Pańskie, [ten] powinien dać braciom [cechowym] 4 szkójce [od dorosłego], a od dziecka 2 szkójce.

(28) Także szewcy w Nowym Mieście [Braniewie] mają zatem w cechu swoim tak postępować przy kupnie i sprzedaży, jak szewcy w Starym Mieście [Braniewie] przestrzegają tego w swoim cechu i tak jak oni zachowywać wszystkie wyżej wymienione zwyczaje. Wymienione wyżej przewinienia i opłaty pieniężne mają być obliczane w dobrej monecie.

Pod tym wszystkim dla lepszego, mocnego i wiecznego potwierdzenia wyżej wymienionych artykułów, my wskazani wyżej burmistrz i rajcy kazaliśmy niżej przywiesić pieczęć naszego miasta¹ i wiadomości [czynimy to], co zostało opieczętowane i dane po narodzeniu Boga w 1421 [roku] w miesiącu kwietniu w niedzielę Przewodnią [30 III 1421].

[Dopisek inną ręką pod tekstem dokumentu]

Wszystkie te artykuły w tym dokumencie ułożone mogą być różnie poddawane zmianom za wiedzą czcigodnej rady [miejskiej] tak często, jak to będzie potrzebne i tak długo, jak to [ona] uzna [za stosowne].

¹ Znane pieczęcie Nowego Miasta Braniewa posiadają w otoku napis +S+CIVITATIS+ +NOVE+BRVNSBERGENSIS, a w polu pieczętnym dwa skrzyżowane pastorały.

DI E SATZUNG DER SCHUHMACHERZUNFT DER NEUSTADT BRANIEWO VOM JAHRE 1421
Zusammenfassung

Das städtische Handwerk des Mittelalters wird von den Stadtgeschichtsforschern mit grossem Interesse bedacht. Für die Kenntnis der Anfänge und der Entwicklungsverhältnisse eines bestimmten Handwerkszweiges in einem gegebenen Mittelpunkt sind die Normativquellen von Wichtigkeit, welche die Gesamtheit der sozialökonomischen Verhältnisse innerhalb der mit dem gleichen Handwerkszweig beschäftigten Menschengruppen regelten. Diese Normen wurden als Willküren oder Zunftsatzen bezeichnet. Das Recht, sie zu erlassen, stand dem Rat der Stadt oder dem Stadthaber, oder dem Feudalherrn zu, auf dessen Boden sich das Munizipium befand.

Die Satzungen einiger Zünfte der grössten ermländischen Stadt: der Altstadt Braniewo (Braunsberg) wurden in dem Ermländischen Urkundenbuch veröffentlicht, die Zunftwillküren aber aus anderen ermländischen Städten sind für den weiteren Forscherkreis unbekannt geblieben. Deshalb hat man sich entschlossen, die in dem Ermländischen Diözesanarchiv in Olsztyn gefundene Satzung der Schuhmacherzunft der Neustadt Braniewo vom Jahre 1421 herauszugeben. Die Satzung wurde für diese Zunft vom Stadtrat mit der Zustimmung des ermländischen Bischofs, Johannes Abezier, erlassen. In dieser Willkür haben alle Aufgaben und Funktionen einer mittelalterlichen Zunftorganisation ihren Ausdruck gefunden.